

կայիսկայն, *Skr* Սորմակ՝ Բզնունեաց կայիսկայն... (Փարպ) : Բայց արդեն վարդապետ է. կայիսկայն պատուաւոր մակդիրներուն մէջ նաեւ *Skr* մակդիրը զօրութեամբ կիմացուի :

Կրնայինք *Skr* բառին տեղ՝ *Պարուն* բառն առաջարկել, որ Կեղտաց *baran* կամ *barwn* բառերէն կելլէ, եւ զօրաւոր մարդ, ազնուական, եւ այլն կնշանակէ. որ ինչպէս յիշեցինք՝ Ռուբինեանց ժամանակը եւրոպացւոցմէ մեր ազգին մէջ մտած է, եւ իշխանութիւն մը կամ ազնուականութիւն կցուցըներ. ինչպէս որ մինչեւ հիմա եւրոպայի մէջ : Առջի բերան բազաւորը միայն կըսուէր *Պարուն*, — ինչպէս երբեմն եւ եւրոպացւոց մէջ՝ նոյն ժամանակ. — « Պարունն Հայոց Լեւոն պսակեցաւ, եւ Էկաց առաջին բազաւոր ի Կիլիկիա » (Հերոսմ պատ.) : Լեւոնէ վերջը քեպետ միշտ բազաւոր կըսուէին, եւ այնպէս եւս կտպէին իրենց դրամոց վրայ, եւ կտոբագրէին իրենց հրովարտակները, բայց դեռ *Պարունացնէր*, *Պարունութիւն* բառերը բազաւորութեան իմաստը կուտային. իսկ *Պարուն*՝ բազաւորին Էդբայրը, եւ մարաշախտը կըսուէին. եւ եւրոպացւոց պէս մտաւ նաեւ *Աւագ պարուն* անուամբ զանազանութիւնն : Այսպէս հետզհետէ այս պատուանունը շատերուն զործածութեամբ մեր մէջը նուաստանալով, քեպետ մինչեւ մեզի է հասեր՝ բայց բոլորովին կողոպտեալ իր նախնական պայծառութենէն, եւ հիմա ընդհանրապէս հասարակ անուն մը սեպուէր է եւ հասարակ մարդկանց տրուելու արժանի :

Մեր կիսափաթիւնք որ *Տէ՛Ր* մակդիրը բարձր աստիճանի եւ պատուոյ մէջ գտնուող անձանց տրուի. իսկ քէ զործածութեամբ եւ քէ նոր նշանակութեամբը հայացած *Պարուն* բառն ալ՝ աստիճանաւ եւ պատուով քիչ մը վար եղողներուն եւ երիտասարդաց պանուի. որով եւ կա-

զաթիւնք այն օտարախտրք *Աղա* բառէն, եւ ամէն երկրի Հայկազունք իրենց ազգային սեփական եւ մի եւ նոյն տիտղոսովը մեկզմէկ կպատուեն կմեծարեն, ինչպէս կընեն բոլոր եւրոպայի քաղաքականացեալ ազգք : Այսպէս էր մեր նախնեաց աստէն ալ, որպէս յայտնի է քիչ մը մեր ննախօսութեան վրայ տեղեկութիւն ունեցողներուն : Դարձեալ եւ նախնեաց գրուածոց մէջ ալ գեղեցիկ կերպով կերեալ ըսածնիս : Յիշենք միայն հարեանցի այն *Skr*, *նվ Տեւար*, *Տեւար* իմ եւ այլն բացատրութիւնները, զոր այժմ անտեղի ու անհամ բացատրութեամբք պիտի ըսենք. *հրավեր կէ աղն*, *նվ աղակեր*, *իմ աղակերս*, բացատրութիւնք՝ զոր Հայու ականջ մը պիտի չկարենար տանիլ, քէ որ մէյմը անդրադատուար բառին տգեղութեանը, խորութեանը եւ մեր լեզուին մէջ տուած ստորին եւ ծիծաղական հոմանիշ իմաստին համար, որովհետեւ ինչպէս որ յայտնի է՝ *Աղա* բառը մեր լեզուին մէջ *moud* եւ *il moud* արուեստական նշանակութիւններն ունի, որ այնչափ հեռու է պատուաւոր աստիճանէ՝ որ կարծեմ *Աղա* մը չկայ որ յանձն առնու որ իւր անունն այնպէս հեզութեան առնուի, ու ռամիկը առակ մ'ալ շինէ քէ՝ *եւ աղայ դուն աղայ*, *չաղացքը նվ աղայ...* : » Այս ամէն բանին ճարը դիւրին կերպով մը կըլլուի, երէ ինչպէս կըսեմք հայերէն խօսելու եւ մանաւանդ գրելու տալէն այդ այլազգական երկդիմի ծանրանցիւն բառին տեղ զործածուի մեր պատուական, դիւրանցիւն, անոյշ ու ազգային բառն *Տէ՛Ր*. ինչպէս որ կամաց կամաց *Հանքով* բառին տեղ կմտնայ արդ մեր ազգային գեղեցիկ պատուանունն *Տիկիկն*, որ *Skr* բառին համապատասխանն է :

Վերջացնեմք ազգասիրաց խնամոցը յանձնելով օտարամուտ *ԱՂԱ* բառին ջնջուելուն եւ ազգային *Տէ՛Ր* բառին զործածութեան հոգն ու յօծարութիւնը :

ԼՈՒՆԱՆ.

ԱՌՏ. Վ. Բ.

Միայնութեանց ասանիկ ժամ, ով Էտաին,
Ասանիկ պահ զոր դու սիրես զիշերին,
Ժամ է վարդին, ժամ սոխակին, ժամ ի սիւզ,
Եւ քո լուսնիդ տըխրազդեցիկ լըռասեր՝

Անշըշունջ զիշեր :

Գիշեր՝ որ քեզ հաւատարիմ եւ անձկոտ՝
Ի նոյն ցանց ժամ առ քոյդ յուսով կանխես ոտն,
Եւ տըրտմազին պատէ ըզդեմս իւր ի սուզ՝
Թէ անհետեւ երբեք նըմին այցելու,
Յառնել երկնազու :

LA LUNE.

A M. V. C.

Voici l'heure de la solitude, ô lune,
Voici la nuit, avec les veilles que tu aimes. [le zéphyr]
Il est une heure pour la rose, une heure pour le rossignol et pour
Une heure pour ta lumière amie du silence et de la mélancolie
C'est la nuit muette. [qu'il inspire:]

La nuit qui, toujours fidèle, t'appelle avec ardeur,
Qui toujours à la même heure, espérant en toi, devance tes pas,
Triste et dans le deuil, se voile le front,
Si quelquefois tu négliges de t'élever dans les cieus
Pour venir la visiter.

Նոյն եւ ընդ եւ համայնապիւս. բախժութիւն՝
Թէ ազանեւ, Լուսին, զլիմիլ բերկրութիւն.
Ջերդ կոյս պըճնեալ յամբըծութեան անդ ծաղկունս՝
Որ ուրշտիցէ ըզշնորհս բրբացն իւր սիրուն
Տարփից պարմանայն:

Այն, բնութեան դու սեր հանուրց եւ, Լուսին.
Ի լոյս քո՝ սիւզք բերեալգոյնս ոստոստին.
Լեռնակուտակ փըշըին կոհակըն ընդ ոտիւք,
Եւ հեշտանան լիճք, դաշտորէք եւ ծրմակք,
Եւ նըսեմ պուրակք:

Ասեն քե արփն հեղու ծաղկանցն ըզպըբրանս.
Բայց մայրենի դու եւ որ տաստ ըզբըգուանս.
Դու որ ի շաղդ տուեալ նոցին եւ զգեղ հեղ՝
Նազիլ, ճոճիլ եւ հրապուրիլ իբր ըզքեզ,
Ընդ այլն արձակես:

Բո միայն շող, Լուսին, անշեր եւ քընքոյշ
Կարէ զնըւազն ազդել ակործ եւ անոյշ.
Մինչ ի բրբացն ի քո նըշոյս արծարծել
Սիրատըխուր գեղցէ զշընչիկն ի գեղօն
Սոխակ՝ քոյդ Մեմնոն:

Բանի ակործ դիտել ծաւալ բզմարգաւ.
Ըզքեզ ի նինջ, մերք ընդ առուին քաշարշաւ.
Մերք ցողալիք հանգուցանել զաւս ի բուփ,
Եւ մերք գերք կոյս օրիորդ չիւր լոգարան
Լիւղել յմմկեան:

Կամ այլ երբեմն յերկնադէզ օարս անդ կառեալ
Դըշխոյակերպ բազմել ի բարձ փրփրափայլ,
Անդուստ ի քոյդ վերամբառնալ սրբակազան
Պըսակ ի գարդ ածել վարսիցդ ոսկեհոյլ
Հաստեղացըն բոյլ:

Ըզքո լուսով մենութիւն ոչ է արխուր,
Եւ անապատք ոչ եւ ամայք են բափուր.
Կակուղ բրի ոսկերաց հող մամուապատ
Որ ի քոյին զըրգի ճաճանջ, ով Լուսին,
Մըխիբար շիրմին:

Մինչ ի նըշոյսդ առաջնորդեալ ուղիաճան
Ջերկարածիլ նոճեաց շրքով անդաճեմ,
Անդ՝ ուր իքուն կան այնքան սիրաք անխրկիւր,
Եւ իմ եւեր հեք հըսկէ սիրտ երկրուն
Ջերդ կանրել մաճուն:

Ո՞ն հեշտացո, Լուսին, ըզվայր զայն անլոյս,
Մի գլուսալիք շող ազանեալ ճակատուս,
Ջորով բախիծք սեաւ, խոհք եւ ցնորք բեւաճեն,
Մեղկեա զսարսուռ ցուրտ որ զոգուփս յուսանատ
Մաճու յանապատ:

Յորժամ կարդամ, եւ զիմ եւեր լըսեմ զանդ,
Հեճեմ, եւ չիք որ անդրադարձ հեճէ վանկ.
Լամ, ուարտասուաց չեն եւ այն դուն ըսփովանք
Ջի մըտերմին ժողովիցին գէր ի զիբկ
Այն տեղք սիրալիբք:

Մի ինձ դու կաս անկարեկիր, ով Լուսին.
Ասա. ըզգան զայն ջող ոսկերք ի շիրմին,
Ուի լըութեան երկրիս՝ յերկնից անդ բարձունս
Ջիք որ ձայնիս պատասխանէ աղեկեզ.
« Դեռ սիրեմ ըզքեզ »:

ԽՈՐԻՈՐՈՒՆԻՆ

Sa douleur est partagée par tous les êtres,
Quand tu te montres avare de la joie que nous apporte ta vue,
Comme la jeune fille belle et parée des fleurs de sa pudeur,
Qui dérobie les grâces de ses charmantes prunelles
Aux désirs du jeune homme.

Oui, tu es l'amour de la nature entière, ô lune.
Dans ta lumière les zéphyrus folâtraient plus légèrement;
Sous tes pieds se brisent les vagues grosses comme des montagnes,
Et le calme règne sur les lacs, dans les campagnes et les vallées.
Et dans les forêts touffues.

On dit que le soleil donne aux fleurs leur parure;
Mais c'est toi qui leur prodigues des caresses maternelles,
Toi qui, répandant sur elles ta rosée et ta beauté si calme,
Les quittes le matin, légères et se balançant sur leur tige,
Pour attirer nos regards comme toi.

Ta lumière seule, délicate et sans chaleur,
Peut inspirer les chants harmonieux et touchants.
Quand à tes rayons il a vivifié ses paupières,
Comme les accents d'amour et de tristesse s'élançant du gosier
Du rossignol, ton Memnon!

Qu'il est doux de te voir, couchée mollement sur le gazon,
Sommeiller, quelquefois lutter de vitesse avec le ruisseau;
Ou reposer sur les arbrisseaux tes yeux humides de rosée,
Ou bien encore, comme une vierge dans son bain,
Nager sur l'Océan!

[voisins des cieux,]

Ou d'autres fois t'arrêtant sur les cimes escarpées des monts
T'asseoir comme une reine sur un trône éblouissant de neige,
Puis t'élever de là vers ton palais nuptial
Pour ceindre tes cheveux blonds de ta noble couronne,
Que te composent les étoiles!

Sous tes splendeurs la solitude n'a plus de tristesse;
Le désert n'a plus son vide immense;
La terre couverte de mousse semble plus légère aux ossements.
Quand elle est caressée par ta lumière, ô lune,
Consolation des tombeaux.

Quand, guidé par ton éclat,
Je rêve sous la longue avenue des cyprès,
Là où sommeillent tant de cœurs qui ont cessé de battre,
Et où veille seul mon pauvre cœur vacillant
Comme le flambeau de la mort,

O lune! rends moins tristes ces lieux sombres,
Ne dérobie pas ta lumière à mon front
Autour duquel se pressent les noires pensées, le deuil, les fantômes.
Calme ce tremblement glacé qui accable mon âme désespérée
Dans ce désert de la mort.

Quand j'appelle, l'écho seul redit les sons de ma voix;
Je sanglote, et nul sanglot ne me répond;
Je pleure, et mes larmes n'ont pas même la faible consolation
D'être au moins recueillies dans le sein d'un ami,
Ces larmes d'amour.

Non, ne sois pas sans compassion, ô lune!
Dis-moi: la rosée de mes pleurs est-elle sensible aux ossements?
Et pendant que la terre se tait sous la voûte des cieux,
N'y a-t-il pas une voix chérie qui me réponde avec tendresse:
« Je t'aime encore! »

CORÈNE V. CALFA